

ARCHÍVUM

Ferenczi Sándor elfelejtett cikke elé

Gulyás Pál *Magyar írók élete és munkái* című nagy biobibliográfiai lexikonának Ferenczi-szócikkéből tudható, hogy Ferenczi Sándor több éven át dolgozott Az Ujságba, a Tisza István politikáját támogató (egyébként a maga nemében kitűnő) napilapba. Itteni munkássága nagyrészt még a Freuddal való együttműködése előtti időkből való, de bizonyos, így is érdemes lenne számbavenni ezeket a cikkeket. Most egyetlen, már a „fordulat” után keletkezett cikkét teszem közzé.

Ferenczi írása Az Ujság 1910. augusztus 20-i számában *A magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése Miskolczon* címmel jelent meg. A cikk léte több szempontból is fontos, azon túl is, hogy ez már az „igazi” Ferenczi produkciója. Itt s most két szempontot emelnék ki. Az egyik a szülővárosához való viszony – nyilvánvaló ugyanis, hogy Ferenczi azért vállalkozott a vándorgyűlés beharangozására, mert azt Miskolcon rendezték meg. A másik: ez a cikk is jelzi, ami más jelekből eddig is sejtethető volt: Ferenczi, mint ezeknek a vándorgyűléseknek a résztvevője részese volt az orvosi közélet bizonyos nagy, kollektív akcióinak, egyszerre élve a tájékozódás, a kapcsolattartás és a szórakozás lehetőségeivel.

A miskolci kongresszus 1910. augusztus 21-23-án zajlott le. A vasárnapi napon kezdődő és kedden záruló rendezvényről Az Ujság két, aláírás nélkül megjelent tudósításban számolt be (*A miskolci vándorgyűlés*. 1910. aug. 22. 7-8., aug. 24. 5-6.). Mivel nagy valószínűséggel föltételezhető, hogy Ferenczi is a „kongresszisták” között volt, érdemes a program néhány elemét itt is rögzíteni – azokat, amelyeknek, mint minden résztvevő, Ferenczi is részese lehetett.

A kongresszus, amely e nemben már a 36. volt, vasárnap kezdődött el. „Miskolc városa ünnepi díszben fogadta azt a másfélszáz tudóst, aki a vándorgyűlésre odaérkezett; a város fel volt lobogózva, az Avason tűzijáték volt s az első nap tudományos munkáját megelőzőleg és követőleg a város és a megye előkelőségeinek részvételével kedélyes ismerkedési estét és hangulatos bankettet rendeztek” (1910. aug. 23. 7.). A vándorgyűlést Andrassy Gyula gróf elnök nyitotta meg, majd az ilyenkor szokásos üdvözlések, jelentések stb. következtek. Délután 4 órakor egy kétszáz vetített képes Miskolc-ismertetőt hallgattak meg a résztvevők (Tury Józseftől), majd a plenáris előadás következett: ekkor Moravcsik Ernő Emil „udvari tanácsos, egyetemi tanár” beszélt: „Általános áttekintést nyújtván az agy- és az idegrendszer működéséről, áttért a reflex, automatikus és az akarat befolyása alatt álló tudatos mozgási műveletek (cselekedetek)

ismertetésére.” Moravcsik előadása után „bankettre gyűltek a vándorgyűlés tagjai: majd pedig automobilkirándulás következett a gyönyörű fekvésű kies Lila-füredre (Hámorba), amelynek szépségével alig tudtak betelni a kongresszisták, akik meglátogatták Herman Ottót is pompás svájci lakában és élvezettel nézték a tudós kertészetét, maga faragta miniatűr vízimalmait, kertjeinek golyóit és egyéb szárnyasait.” „Késő estig a hámori hegyek közt maradtak a tudósok és természetvizsgálók. Azután az Avas tűzijátékát és kivilágosítását nézték meg nagy gyönyörűséggel; majd pedig az éttermek és kávéházak teltek meg mulató kongresszistákkal.”

Másnap, hétfőn szakosztályi keretekben zajlottak az előadások (orvostudományi, közegészségügyi, gyógyszerészeti és természettudományi szakosztály). Kedden ugyancsak szakosztályi keretekben folyt a munka. A keddi nap eseményeiből két mozzanat emelendő ki. Az egyik Fischer Ignác előadása – ez, tárgya révén, nyilván Ferenczit is érdekelte. Az előadásról Az Ujság viszonylag részletesen számolt be: „Önálló kórforma-e a moral insanity?» Fischer Ignác dr. rendelő ideg orvos, a budapesti törvényszék elmeorvos szakértője. Az újabb áramlat szerint, melynek erős hirdetője Bleuler, »a valódi moral insanity-nél intelligencia-zavarnak nem is kell előfordulni, szerinte a morális érzetek teljesen függetlenek az intelligencia fokától, a moral insanity-ben szenvedők születésüknél fogva erkölcsileg defektuózusak, anélkül, hogy intelligencia-zavart mutatnának«. Ezen felfogáshoz csatlakoztak Gaup, Delbrun s mások. Longard koncedálja, hogy némi szellemi gyengülés észlelhető, de a kórkép kiemelkedő tünete – s erre helyezi a súlypontot – a morális defektuozitás. Gyakorlati szempontból egyezik felfogása Bleulerével. Ezen kórforma egészen sajátos, mindig azonos s határozottan jellegző vonásokat egyesít magában, melyek már kora ifjúságtól mutatkoznak s lefolyásukban semmiféle progresszivitást nem tüntetnek fel. (1910. aug. 24. 5.) A másik mozzanat, amely figyelmet érdemel: a harmadik napon az úgynevezett „szociológusok” is szerepet kaptak. Szende Pál *Az osztályok szociológiája*, Rónai Zoltán *Természet és társadalom*, Zigány Zoltán pedig *Természettudomány és szociológia a magyar közoktatásiügyben* címmel adott elő.

Magáról a cikkről itt nem szükséges külön szólni. (Az „ázsiaiáság” vádjának elutasítása mindenesetre érdekes, e „vád” egyik leghatásosabb képviselője ugyanis Ady volt – elutasítója pedig a Tisza-követők tábora.) A közlésről is csak annyit, hogy Az Ujság helyesírási gyakorlatát (úgynevezett rövid ortográfia, a *cz* betűkapcsolat érvényesítése, stb.) itt fölösleges lenne reprodukálni – ezek csak zavarnák az olvasást. A szöveget tehát úgynevezett helyesírási korszerűsítéssel adom.

Lengyel András

A magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése Miskolcon

„A tudományos társulatok, klubok, gyülekezetek és tudom is én mi néven nevezett egyesületek, ha pénzre tesznek szert, nagy expedíciókat rendeznek más világ-részekbe, a legközelebb eső vidékek pedig, saját hazánk vidékei, valóban titokzatos lepelbe maradnak burkolva.” Rudolf trónörökösnek ezt a nagyon igaz mondását választotta volt néhai Chyzer Kornél azon húsz év előtt megjelent munkálatának jelszavául, amelyben a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűléseinek első ötven évéről számolt be.

A napokban hagyta el a sajtót a vándorgyűlések történetének újabb, húsz évre visszapillantó kötete, melyhez Chyzer már csak az adatokat gyűjthette egybe, megírásának feladata azonban, melyben a halál Chyzer megakadályozta, hű munkatársaira: *Schächter*, *Prochnov*, *Lakits* és *Kerekes* doktorokra hárult.*

Aki átlapozza a vándorgyűlések történetének ezen újabb fejezeteit, meggyőződhet róla, hogy ez az intézmény hű maradván kezdeményezőinek jelszavához, az orvosi és természettudományok gyakorlati és elméleti művelésén kívül buzgón folytatta Magyarország vidékeinek tanulmányozását is és sok, következményeiben nagy horderejű kulturális mozgalom megindítójává lett.

Úgy látszik, lejárt a kora a „külföldieskedésnek”. A közlekedési eszközök kényelmessége és olcsósága mellett nem imponál többé senkinek az olyan ember, kinek egyedüli érdeme az, hogy világot látott. Ellenben tiszteletet és elismerést aratnak azok a széles látkörű férfiak, kik saját hazájuk felfedezésére szerveznek expedíciókat és ott igyekeznek *irtani a dudvát* és előmozdítani a művelődést és a közegészségügyet.

Nem szabad azonban felülni azoknak a pesszimizisztikus híradásoknak sem, melyek Magyarország vidékeiről szólva folyton csak Ázsiát, kulturális pusztaságot és vadont emlegetnek. Az ilyen megítélés egyoldalú. Igaz, igen sok a baj és kezdetlegesség mindenütt. De élnek mindenütt elszórva a művelődésnek – bár sokszor kolostorszerű izoláltságban – dolgozó munkásai és a vándorgyűléseknek sikerült is ezeket mindenütt megszólaltatni, a kulturális munkában való kitartásra buzdítani.

* A magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűléseinek története 1890—1910. Írták Schacter Miksa dr., Lakits Ferenc dr., Prochnov József dr. és Kerekes Pál dr. 1910.

Nagy érdemeket szerez a vándorgyűlés vezetősége azon a réven is, hogy Magyarország természeti kincsekben, gyógyforrásokban, gyönyörű tájakban gazdag vidékeire elvezeti az ország orvosait és természetvizsgálóit, kiknek figyelme nem ritkán éppen e gyűlések révén terelődött rá a gazdasági fellendülés ezen jelentékeny tényezőire.

Utoljára hagytam, bár talán először kellett volna róla beszélnem, azt a gazdag tárgysorozatot, amely a vándorgyűlések orvosi, természettudományi és szociológiai szakosztályain szőnyegre kerül. E tárgyalásoknak egy része tisztán szakszerű, egy másik sorozata azonban népszerű előadások és demonstrációk útján a nagyközönség számára is hozzáférhetővé teszi a tudományos kutatás eredményeit.

Ezúttal Miskolc város közönsége látja vendégül a magyar orvosokat és természetvizsgálókat, kiknek gyűlésén *Andrássy Gyula* gróf fog elnökölni. Reméljük, hogy a Felvidék avasalji metropólisa, mely az iparnak és kereskedelemnek amúgy is egyik gócpontja, kellemes hajlékot fog nyújtani a tudományosság képviselőinek is.

Ferenczi Sándor dr.

E számunk szerzői

Tarnay László, tanszékvezető egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Filmtudományi és Vizuális Kultúra tanszék. 7624 Pécs, Ifjúság útja 6.
E-mail: tarnay@tpe.hu

Dragon Zoltán a Szegedi Tudományegyetem Amerikanisztika tanszékének oktatója. Az AMERICANA - E-Journal of American Studies in Hungary folyóirat és az AMERICANA eBooks alapító szerkesztője, valamint a Digitális Kultúra és Elméletek Kutatócsoport vezetője. Webhely: www.dragonweb.hu
E-mail: dragon@ieas-szeged.hu

Kiss Boglárka, PhD-hallgató, Debreceni Egyetem, Irodalomtudományok Doktori Iskola, E-mail: kissbog@gmail.com

Győri Zsolt angol és filozófia szakos bölcész, 2007-ben szerzet Phd fokozatot a Debreceni Egyetem, Angol-Amerikai Intézet hallgatójaként.
E-mail: gyorizs@yahoo.co.uk

Varga Zoltán filmelmélet és filmtörténet, illetve magyar nyelv és irodalom szakos bölcész, 2012-ben szerzett PhD fokozatot a Film-, Média- és Kultúraelméleti Doktori Program hallgatójaként. E-mail: frankgalvin@freemail.hu

Lengyel András, irodalomtörténész, Móra Ferenc Múzeum (Fekete-ház), Szeged.
E-mail: lengyel.andras@hotmail.com